

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Beeldspraak

Spinoza stelde dat de *imaginatio* weliswaar ontoereikend is om de werkelijkheid «werkelijk» te kennen, maar dat we deze wel nodig hebben voor het hoe dan ook kunnen hebben van ideeën. De verbeelding ligt aan de basis van alle denken. Ondanks haar oriëntatie op het woord en op het spreken is het beeld ook in de psychoanalyse een vitale dimensie. Als een analysant een droom vertelt, zet hij beelden om in woorden. De droombeelden worden verondersteld ook zelf al een omzetting te zijn van onbewuste voorstellingen. Hetzelfde geldt voor kinderspel en bij uitbreiding voor alle culturele uitingen. In die zin is onze cultuur altijd al een beeldcultuur geweest. Zijn ook beklijvende (dek)herinneringen niet in de eerste plaats beelden die we al dan niet stiekem koesteren, die ons genadeloos achtervolgen of onaangekondigd in ons binnenbreken? Als ik terugdenk aan een vroegere (of mijn eigen) analyse of therapie zijn het vooral bepaalde sterke beelden die cruciale of emotioneel beladen momenten van het analytisch proces samenvatten en evoceren. Zo weefde Freud bijvoorbeeld zijn analyse van de Rattenman rond bepaalde (wens)voorstellingen en herinneringsbeelden van het kijklustige kind en de ermee verbonden affecten en woorden, of wordt een kindertherapeut van nu gegrepen door de speelse beelden in de speltherapiekamer.

De psychoanalyse omarmt het beeld innig en neemt er tegelijk respectvol afstand van. Veel van haar inzet is ingegeven door de idee dat voorstellingen en beelden iets kunnen betekenen: zij laat beelden spreken. De ontwikkeling van beeldspraak is dan ook haar klinische handelsmerk. Het primaat van de verbeelding en de structurerende werking van het woord gaan er hand in hand (en soms met elkaar op de vuist). Voor zover de economie van ons psychische apparaat erop gericht is winst te genereren, gaat het om lustwinst. Wellicht kunnen we in dit verband ook spreken van «beeldenlust», die lust die we ervaren aan het beeld, en de betekeniswinst die we daaruit puren. Want betekenis, daar zijn we op uit. Zelfs trauma's, die het meest elke betekenisverlening in het gedrang brengen, dringen aan op be-tekening.

En uiteindelijk is ook wetenschappelijke terminologie — of het nu om fysiologie, chemie of psychoanalyse gaat — een vorm van beeldspraak, zoals Freud opmerkte in *Aan gene zijde van het lustprincipe*. Hoe gesofisticeerd en geabstraheerd ons denken ook is, de fictionele en beeldende bronnen ervan ontgroeien we nooit.

Michel Thys